

Ronald Haveman

Biologische kostprijs vraagt biologische productprijs

Op een biologisch vollegrondsgroentebedrijf op de zandgrond in zuidoost Nederland is het bedrijfseconomisch perspectief redelijk. De kostprijs wordt echter niet voor elk gewas volledig vergoed. Voor een financieel duurzame bedrijfsvoering is het noodzakelijk dat de meerprijs voor het biologisch product gehandhaafd blijft en de bedrijfsvoering teelttechnisch in orde is.

In de studie werden vier bedrijfsopzetten met verschillende bouwplannen vergeleken. De vruchtwisseling varieert van extensief met twee rustgewassen op bedrijf 1, tot intensief zonder rustgewassen op bedrijf 4 (tabel 1). In alle teeltplannen zijn de voor zuidoost Nederland belangrijke hoofdgewassen andijvie, Chinese kool en prei opgenomen, aangevuld met bospeen en/of knolvenkel. Daarbij is voor andijvie, Chinese kool en knolvenkel uitgegaan van een continue teelt. Voor prei is er een herfst- en een winter teelt opgenomen. De graan/klaverteelt en de afrikaantjes (tagetes), worden als rustgewassen gezien. Om bij een teeltplan met bospeen het wortelstelselaaltje te beheersen wordt de teelt van tagetes in het teeltplan opgenomen. Bij de berekening is uitgegaan van een bedrijfsgrootte van 15 ha. Uitgangspunt van de studie is dat de bedrijven voldoen aan Minas 2003. Bij het meest intensieve bedrijf is dit een probleem, daarom is er hier aanvullend gebruik gemaakt van vinassekali.

Het bouwplan van bedrijf 1 is hetzelfde als het bouwplan in het biologisch systeem te Meterik met uitzondering van de teelt van andijvie. In het bouwplan van Meterik is voor dit gewas kropsla opgenomen.

Bedrijfseconomisch perspectief

Kwantitatieve Informatie Akkerbouw en Vollegrondsgroenteteelt 2002 is gebruikt als basis voor de teeltgegevens (teeltwijze en bewerkingen, uren handmatig wieden etc.). De opbrengstgegevens zijn bepaald aan de hand van de gegevens van het biologische systeem te Meterik en van het BIOM-project. Waar nodig zijn de gegevens bijgesteld op advies van ondernemers. Dit geldt ook voor de prijzen. In tabel 2 worden de opbrengsten en prijzen weergegeven waarop de calculaties zijn gebaseerd.

Om het bedrijfseconomisch perspectief te beoordelen is een aantal bedrijfseconomische kengetallen berekend: het netto bedrijfsresultaat (de opbrengsten min alle kosten, ook berekend loon en rente), het ondernemersinkomen (opbrengsten min alle uitgaven) en de rentabiliteit (opbrengst/ € 100 kosten). De afzetkosten voor de groenten zijn gebaseerd op afzet via Nautilus en voor het graan via Agrifirm. Voor de standaardbewerkingen als grondbewerking, planten en oogsten zijn genormaliseerde taaktijden gebruikt. De werkzaamheden op de bedrijven worden uitgevoerd door de ondernemer en een vaste

Tabel 1. *Bouwplannen van de doorgerekende bedrijven*

	Bedrijf 1	Bedrijf 2	Bedrijf 3	Bedrijf 4
teeltfrequentie	1 op 6	1 op 6	1 op 5	1 op 5
rustgewassen	2	1	1	0
gewas 1	andijvie (continu)	andijvie (continu)	andijvie (continu)	andijvie (continu)
gewas 2	Chinese kool (continu)	Chinese kool (continu)	Chinese kool (continu)	Chinese kool (continu)
gewas 3	prei (herfst/winter)	prei (herfst/winter)	prei (herfst/winter)	prei (herfst/winter)
gewas 4	triticale/klaver onderzaai	knolvenkel (continu)	knolvenkel (continu)	knolvenkel (continu)
gewas 5	stamslaboon vroeg	stamslaboon vroeg	stamslaboon vroeg	bospeen
	tagetes	tagetes		
gewas 6	bospeen	bospeen		

Tabel 2. Gehanteerde opbrengsten (kg/ha of stuks/ha) en productprijzen (€/kg of €/bos) in de bedrijfs-economische studie

	Bruto opbrengst	Prijs eenheid
andijvie	25.500	0,268
Chinese kool	32.500	0,259
prei herfst	20.000	0,390
prei winter	15.000	0,513
knolvenkel	14.000	0,431
bospeen	35.000*	0,413**
stamslaboon	8.000	0,431
tagetes	-	-
triticale	4.500	0,157

* bos/ha; ** €/bos

werknemer, waar nodig aangevuld met los personeel. Voor de ondernemer en de vaste medewerker is er gerekend met een jaarloon van € 34.034 conform CAO. Voor hoogwaardig losse arbeid is een tarief van € 18,15/ uur en voor eenvoudige losse arbeid van € 9,08 gehanteerd. De bedrijfsgebouwen bestaan uit een tuinbouwschuur van 170 m², een werktuigenschuur van 100 m² en een koelcel van 75 m² voor tijdelijke bewaring van andijvie, Chinese kool en klaar te maken winterprei. De jaarlijkse grondkosten bedragen voor dit bedrijf € 1.197/ha. Dit bedrag bestaat uit 5,5% rente over de verpachte waarde van de grond. Er wordt van de verpachte waarde uitgegaan om het stuk speculatie uit de waarde te laten. Als er sprake is van een bedrijfsovername, dan wordt de grond meestal niet tegen de vrije verkeerswaarde overgenomen, maar voor een lager bedrag. Bij de berekeningen wordt uitgegaan van 70% eigen vermogen.

De rentabiliteit op de bedrijven is goed (tabel 3), zeker in vergelijking tot vergelijkbare gangbare bedrijven. Een gemiddeld gangbaar vollegrondsgroentebedrijf in deze regio zit over de periode 1997 tot en met 1999 op € 85/ € 100 kosten (bron: Bedrijven Informatie Net van het LEI). Hierbij gaat het LEI wel uit van grond en gebouwen

op pachtbasis. Als er van eigendom wat uitgegaan zou dit kengetal nog wat lager uitkomen. Op bedrijf 1 en 3 worden niet alle kosten vergoed. Omdat berekend loon en berekende rente kosten zijn die niet daadwerkelijk worden uitgegeven worden ze bij het netto bedrijfsresultaat opgeteld en blijft er voor alle bedrijven nog een positief ondernemersinkomen over. De bedrijven hebben wel allemaal 30% vreemd vermogen. Van het ondernemersinkomen zullen dus nog wel aflossingen moeten worden betaald. Voor bedrijf 3 is het ondernemersinkomen aan de lage kant. Voor bedrijf 4 is het de vraag of de geplande vruchtwisseling in verband met risico van besmetting met het wortelziekteaaltje voortgezet kan worden. Ook het rondzetten van de bemesting binnen Minas 2003 en binnen de normen van SKAL vergt op dit bedrijf speciale aandacht.

Kostprijsberekeningen

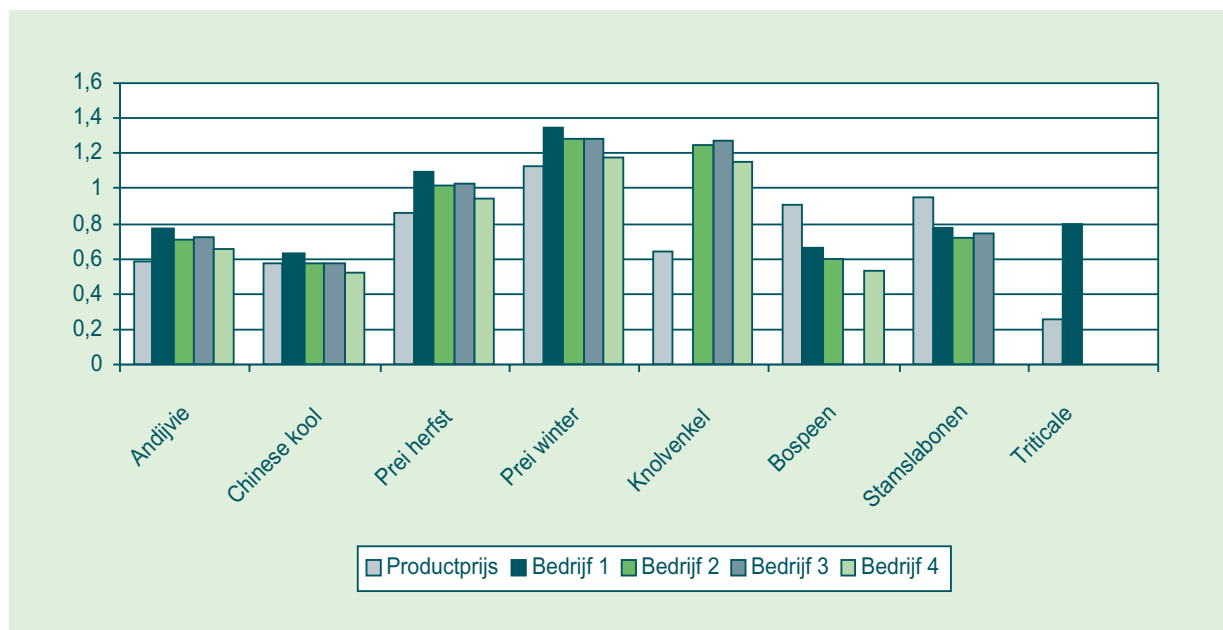
Bij de kostprijsberekeningen van de gewassen worden behalve de toegerekende of proportioneel variabele kosten ook de niet-toegerekende kosten volgens verdeelsleutels aan de producten toegerekend. Zo worden de grondkosten toegerekend aan het gewas dat er op geteeld wordt. In dubbelteelten wordt de helft van het bedrag toegerekend aan elke teelt. Algemene kosten, zoals de jaarkosten van de tuinbouwschuur en de erfverharding en boekhoudkosten, worden verdeeld over de gewassen op basis van de omzet van een gewas. Kosten voor de koelruimte worden verdeeld op basis van het volume en de bewaarduur van een product.

De jaarkosten van de werktuigen en de bijbehorende werktuigberging zijn met behulp van arbeidsoverzichten per gewas op basis van de draaiuren verdeeld over de gewassen. De arbeid is op basis van gewerkte uren in een gewas toegerekend. Werkzaamheden zoals kantoorwerk en reparaties aan machines zijn ondergebracht bij de algemene kosten en vervolgens op basis van de omzet verdeeld over de gewassen.

Door de kostprijs te vergelijken met de productprijs kan de teler zien of er sprake is van een toereikende beloning voor het geïnvesteerde kapitaal en de arbeid.

Tabel 3. Enkele bedrijfseconomische kengetallen in per bedrijf (€)

	1	2	3	4
netto bedrijfsresultaat	-5.410	7.090	-26.180	21.700
berekend loon	34.030	34.030	34.030	34.030
berekende rente – betaalde rente	8.250	8.850	8.796	8.823
	+ -----	+ -----	+ -----	+ -----
ondernemersinkomen bij 70% E.V.	36.870	49.970	16.646	64.553
opbrengst/ € 100 kosten	94	103	89	109

Figuur 1. Kostprijs (in €/kg of €/bos) van de diverse producten in de vier bedrijfsplannen afgezet tegen de productprijzen van de betreffende biologische producten

Uit figuur 1 blijkt dat de verschillen in de kostprijzen van de verschillende bedrijven niet erg groot zijn. De figuur laat zien dat het meest extensieve bedrijf (bedrijf 1) bij elk gewas de hoogste kostprijs heeft en het meest intensieve bedrijf (bedrijf 4) de laagste kostprijs heeft. Dit komt voornamelijk doordat bedrijf 4 de arbeid van de vaste kracht en de ondernemer het best benut. De kostprijzen van de biologische vollegrondsgroenten in deze studie liggen bij de meeste gewassen hoger dan de productprijs. Bospeen en stamslaboon vormen hier een uitzondering op. De Chinese kool wordt op bedrijf 2 en 4 kostprijsdekkend geteeld.

Opbouw kostprijs

Figuur 2 toont de opbouw van de kostprijs van de gewassen van bedrijf 1. De figuur laat zien dat bij alle intensieve gewassen arbeid de grootste kostenpost is. Bij extensieve gewassen zoals stamslabonen en triticale zijn dit de grondkosten. De nevenopbrengst bij triticale bestaat uit EU-premie en stro-opbrengsten en wordt op de kostprijs in mindering gebracht. Bij de hoog salderende vollegrondsgroentegewassen andijvie, Chinese kool, prei, en bospeen zijn verder de afzetkosten een belangrijke post. Deze post is namelijk deels een percentage van de omzet.

Kritische kostprijs

Voor veel gewassen is de opbrengstprijzen niet dekkend voor de kostprijs. Dat wil niet zeggen dat er verlies wordt geleden. Voor veel ondernemers geldt dat een vergoeding voor eigen arbeid conform CAO en een rentevergoeding voor het eigen kapitaal niet gehaald wordt. Omdat dit bedrijfseconomisch gezien kosten zijn, maar geen uitgaven, lijdt het bedrijf dan nog geen verlies. Wel moet er sprake zijn van enige arbeidsvergoeding om gezinsuitgaven en investeringen te doen.

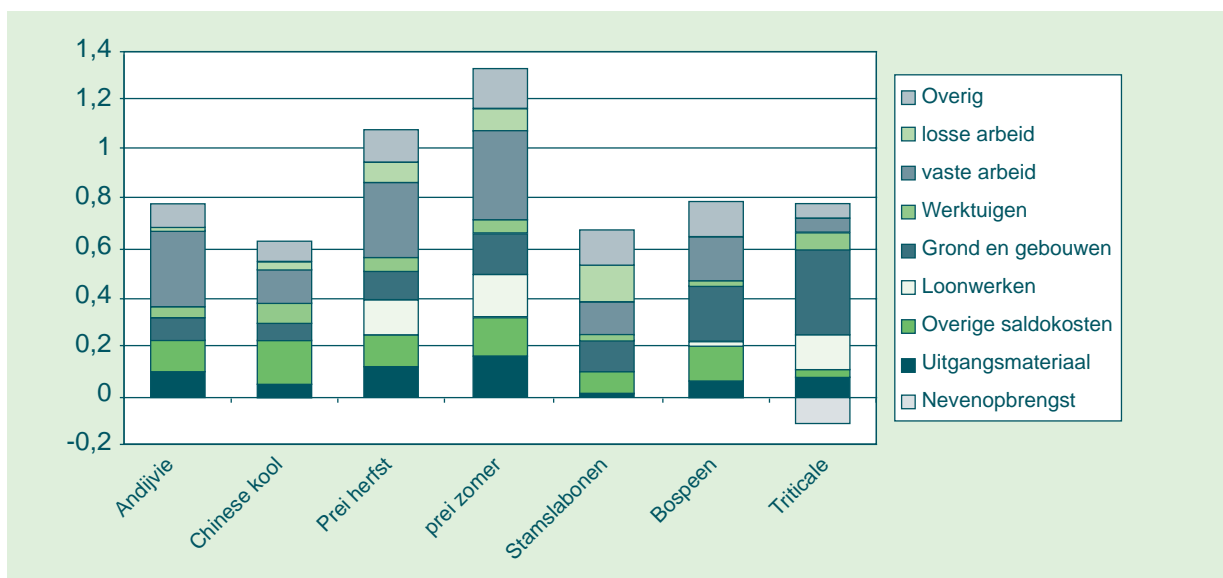
Naast de berekening van een integrale kostprijs waarbij alle kosten worden vergoed, kan er ook een kritische kostprijs worden berekend. Als voorbeeld is hier voor drie gewassen van bedrijf 1 een kostprijs weergegeven waarbij gerekend wordt met een loon voor de ondernemer van 66% van het CAO-loon en waarbij alleen de betaalde rente wordt vergoed (tabel 4). Bij 70% eigen vermogen wordt dus 30% van de rente meegenomen in de kritische kostprijs.

Uit tabel 4 blijkt dat alleen bij bospeen de productprijs voldoende is om de kostprijs goed te maken. Bij dit gewas worden de inspanningen van de teler dan ook ruimschoots beloond. Dit valt niet te zeggen van andijvie en Chinese kool. Bij andijvie wordt zelfs de kritische kostprijs bij lange na niet gehaald. Dat houdt in dat de teler zelfs nog geen 66% van het CAO-loon uitbetaald krijgt per uur, want de 30% betaalde rente is een uitgave die gewoon plaats moet vinden. Bij de Chinese kool zal de teler ook niet veel meer verdienen dan 66% van het CAO-loon. De kritische kostprijs ligt hier één eurocent onder de productprijs.

Tabel 4. Kritische kostprijzen van bedrijf 1 (€/kg)

	Productprijs	Kostprijs	Kritische kostprijs
andijvie	0,59	0,77	0,67
Chinese kool	0,57	0,63	0,56
bospeen	0,91	0,66	0,57

aandacht verdienen. De arbeidskosten kunnen wellicht nog wat naar beneden door het inzetten van nieuwe onkruidbestrijdingstechnieken of door bijvoorbeeld samenwerking met burens. Ook kan een wijziging in het bouwplan de benuttingsgraad van de werktuigen en installaties en daarmee de kostprijs beïnvloeden. Schaalvergroting is ook een mogelijkheid om de kosten per kg product naar beneden te brengen.

Figuur 2. Opbouw van de kostprijs per gewas (€/kg of €/bos)

Slotopmerkingen

In tegenstelling tot de situatie op gangbare vollegrondsgroentebedrijven is de rentabiliteit in alle bedrijfsplannen toch voldoende om de continuïteit van de bedrijven op middellange termijn te waarborgen. De geanalyseerde gewassen bieden weinig aanknopingspunten om de kostprijs te verlagen. Voor de individuele teler is het moeilijk om de verschillende posten drastisch naar beneden te brengen. Toch zijn er wel wat dingen die de

De kostprijs van producten wordt op de allereerste plaats bepaald door de gerealiseerde fysieke opbrengsten. Een opbrengstverhoging van bijvoorbeeld 25% heeft een bijna evenredige kostprijsverlaging tot gevolg. Toch is het voor een financieel duurzame bedrijfsvoering belangrijk dat de productprijs niet ver richting of zelfs beneden de kritische kostprijs zakt. Het is duidelijk dat de kostprijs van biologische gewassen een hogere productprijs rechtvaardigt.